

Олександр ФІЛЬ

кандидат історичних наук

Національний університет оборони України

(Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0662-8654>

Електронна пошта: fam_2010@ukr.net

**«ПІДТРИМКА МІСЦЕВИХ ЖИТЕЛІВ БУЛА ПРОСТО НЕЙМОВІРНОЮ...»:
ІНТЕРВ'Ю З ГЕРОЄМ УКРАЇНИ РОМАНОМ ДАРМОГРАЄМ**

Автор провів інтерв'ю із Героєм України, слухачем командно-штабного інституту Національного університету оборони України підполковником Романом Дармограєм про оборону Києва у лютому – березні 2022 року під час широкомасштабного вторгнення російської федерації. Основний метод, що використовувався, полягав в інтерв'юванні респондента за попередньо розробленим опитувальником. Дані, отримані цим методом, спрямовані на розширення джерельної бази свідчень про оборону столиці України. До наукового обігу вводяться свідчення командира 3-го механізованого батальйону 72-ї окремої механізованої бригади імені Чорних Запорозжів (станом на 2022 р.) Романа Дармограя, який за допомогою місцевого населення уміло організував оборону населених пунктів Бровари, Пухівка, Рожівка та Калинівка Броварського району, завадивши ворогу прорватися до Києва. Проведене інтерв'ю є важливою складовою джерельної бази усної історичних свідчень, що можуть бути використані як вітчизняними, так і зарубіжними істориками для вивчення особливостей першого етапу широкомасштабного вторгнення російських військ на терени України загалом та оборони Києва зокрема.

Ключові слова: усна історія, військова мемуаристика, російське вторгнення, оборона Києва, Сухопутні війська, 72-га окрема механізована бригада, бойовий досвід, тактичне мистецтво, Роман Дармограй.

Усна історія є актуальною методикою вивчення російсько-української війни. Адже в умовах сьогодення історична пам'ять про ці події набуває стратегічного значення. Майбутні покоління українців мають знати правду про війну та її Героїв – українських воїнів. Інтерв'ю, що записуються з безпосередніми учасниками – військовослужбовцями Збройних Сил України та інших структурних частин Сил оборони України, на рівні з документальними першоджерелами мають бути використані при написанні цього періоду вітчизняної історії. У вивченні військових конфліктів академічні наукові підходи передбачають доволі широке використання наративних відомостей, зокрема спогадів очевидців та учасників подій. Їхній потенціал є значним підґрунтям у реалізації наукових завдань істориків, соціологів та політологів. Людиноцентризм сьогодні виступає як одна з важливих ознак гуманітарного блоку наук. Саме тому історія «з перших вуст»

є неодмінною складовою загальнонаціональної парадигми вивчення історичного процесу, а публікація подібних інтерв'ю – невід'ємна частина загальної кампанії зі збирання усної історичних свідчень безпосередніх учасників подій і, без сумніву, сприяє більш глибокому їх розумінню й детальному вивченню.

Говорячи безпосередньо про військові події, відображені в бесіді автора із бойовим офіцером, зазначимо, що битва за Київ, без перебільшення, стала однією з ключових подій у ході російського вторгнення в Україну. Складовою ж цієї битви, без сумніву, є бої, що розгорнулися на території Броварського району Київської області.

Відомо, що росіяни мали намір зайти до Києва в першу ж добу повномасштабного вторгнення. Аби оточити та блокувати столицю, вони вели наступ відразу з кількох напрямків. Шлях загарбників до лівобережжя Києва пролягав саме через Броварський район на півночі області.

Уже 24 лютого 2022 р., одразу ж після повномасштабного вторгнення росіяни завдали ракетних ударів по Броварах. Були атаковані військові частини. Внаслідок бойових дій загинуло 6 осіб та ще 12 зазнали поранень. 28 лютого ворог завдав нового удару по районному центру, тепер силами авіації. Унаслідок цього на вулиці Київській загинула одна особа ще 5 зазнали поранень. Того ж таки дня перші колони російських військ просунулися вглиб Броварського району. Ворог зайшов на територію сіл Мокрець, Бервиця та Заворичі. Це дало можливість російським військам вести наступ у напрямку автошляхів Київ – Чернігів та Київ – Суми, що загрозувало столиці України. Уже на початку березня 2022 р. бої точилися на території Баришівської, Калитянської та Великодимерської територіальних громад Броварського району. Згодом росіяни окупували села Богданівка, Залісся та Велика Димерка, і таким чином впритул підійшли до Броварів.

9 березня 2022 р. російські війська здійснили масований наступ на місто Бровари. Безпосередньо бої розгорнулися на трасі М-01 (Київ – Чернігів) поблизу села Скибин. Саме там відзначилися бійці 72-ї окремої механізованої бригади Чорних Запорозжців, ССО «Азов-Київ», батальйон «Карпатська Січ» та бригади територіальної оборони, сформованої місцевими добровольцями.

Серед тих, хто особливо відзначився під час оборони Броварів та Броварського району, був і командир 3-го механізованого батальйону 72-ї окремої механізованої бригади Чорних Запорозжців майор Роман Дармограй. Він уміло організував ешелоновану, з поступовим нарощенням вогневих засобів, оборону населених пунктів Бровари, Пухівка, Рожівка та Калинівка Броварського району, створив ефективну систему вогню, визначив місця вогневих засідок, планові цілі артилерії та спланував фланговий вогонь, правильно визначив напрямок зосередження основних зусиль. 10 березня 2022 р. на північній околиці Броварів він зустрів батальйонну тактичну групу 6-го танкового полку 90-ї танкової дивізії Центрального військового округу російської федерації. У результаті майже чотиригодинного бою було знищено 17 танків, 3 БМП, БТР-82А та до 55 солдатів і офіцерів противника, у тому числі командира російського танкового полку полковника А. Захарова. Після бою було захоплено 3 танки і один МТ-ЛБ. Противник не зміг прорватися до Києва та змушений був відступити. У подальших боях батальйон під командуванням майора Романа Дармограя знищив близько 30 во-

рожих танків, багато іншої техніки та живої сили противника.

Варто відзначити, що у серпні 2022 р. журнал Forbes у рамках проєкту «30 до 30» відзначив молодих людей, які захищають нас сьогодні й здобуватимуть Перемогу завтра, які будуватимуть нову Україну після нашої Перемоги. З-поміж кращих також був відзначений і Герой України підполковник Роман Дармограй.

Інтерв'ю з Героєм України слухачем командно-штабного інституту Національного університету оборони України підполковником Романом Дармограєм було проведено 31 січня 2023 р. у рамках авторського проєкту «Золоте Сузір'я України». Інтерв'ю провів кандидат історичних наук викладач кафедри суспільних наук навчально-наукового інституту воєнної історії Національного університету оборони України полковник Олександр Филь.

Візитна картка респондента:

Полковник Дармограй Роман Анатолійович (фото). Народився 22 жовтня 1993 року. На момент проведення інтерв'ю – заступник командира 72-ї окремої механізованої бригади імені Чорних Запорозжців, підполковник. Учасник російсько-української війни. У 2015 р. закінчив Академію сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Пройшов шлях у 72-й окремій механізованій бригаді від командира взводу до заступника командира окремої механізованої бригади. Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну зустрів на посаді командира 3-го механізованого батальйону 72-ї окремої механізованої бригади. За особисту мужність і героїзм, виявлене

ні у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, удостоєний звання Герой України із врученням ордена «Золота Зірка» (19.03.2022), орденом Богдана Хмельницького III ступеня (01.02.2017), медаллю «Захиснику Вітчизни» (02.12.2016), недержавною нагородою «Народний Герой України» (14.09.2017). Нині полковник Роман Дармограй – командир 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади «Едельвейс».

Олександр Филь (далі – О.Ф.): Чи було у Вас передчуття, що росіяни здійнять повномасштабне вторгнення в Україну? І взагалі розкажіть, що відбувалося напередодні 24 лютого 2022 року в розташуванні вашої бригади?

Роман Дармограй (далі – Р.Д.): Напередодні повномасштабного вторгнення російських військ наша 72-га окрема механізована після ротації повернулася до пункту постійної дислокації і жила звичайнісіньким собі буденним військовим життям. Хочу наголосити, що у Збройних Силах України було таке правило, що після виходу з району виконання операції Об'єднаних сил військова частина спочатку виділяє батальйонну групу для виконання завдань у ролі резерву, а далі діє згідно з рішенням командування. Однак буквально за два тижні до повномасштабки нас відправили на Сумщину, під українсько-російський кордон для проведення рекогносцирування, де стояла тоді 58-ма окрема мотопіхотна бригада. А згодом такі ж рекогносцирувальні дії ми провели і під Києвом...

О.Ф.: Гаразд, чи надходила вам інформація про можливе повномасштабне вторгнення тієї армії військ, яку накопичили росіяни взимку 2022 року поблизу наших кордонів?

Р.Д.: Інформація, звичайно, нам надходила, що на кордоні з Україною росія зібрала величезне угруповання, яке знаходилося в очікуванні ймовірного вторгнення. Та й, правду мовити, ЗМІ розповсюджували кадри з багатокілометровими колонами бойової техніки, яка стояла на дорогах, що вели до нашого кордону. Звісно, відповідні заходи керівництвом держави та Збройними Силами України були проведені. Однак особисто я не думав, що росія наважиться на такий повномасштабний наступ. Хоча чутки розповсюджувалися Україною, що буцімто російська армія планує вторгнення. Однак треба визнати, що в це було важко повірити. Мене навіть дружина запитувала, коли я приїхав додому...

О.Ф.: Чи буде війна?

Р.Д.: Саме так. А ще вона запитувала, що робити, якщо війна раптом розпочнеться? Пам'ятаю, що на це я дружині сказав тоді так: «Що ро-

бити? Вчіться, ходіть до школи, садочка, ну і так далі...».

О.Ф.: Тобто Ви намагалися заспокоїти свою родину?

Р.Д.: Так. Ну що я міг тоді ще сказати? Звичайно, намагався заспокоїти дружину і дітей. Потім, уже спілкуючись зі своїми колегами-військовими, переконався, що був зовсім «не оригінальним» у своїх аргументах, намагаючись розвіяти сумніви рідних і близьких щодо можливої агресії росіян...

Як би там не було, але буквально за кілька днів до повномасштабного вторгнення наш 3-й мехбат здійснив переміщення з Білої Церкви до Навчального центру, що знаходився в селищі Дівички Київської області. З огляду на потенційні загрози, ми після проведення рекогносцирування просили командування задалегіть відправити хоча б нашу піхоту для облаштування позицій на ймовірних напрямках наступу росіян.

Звичайно, ми тоді ще не знали, що буде така колосальна підтримка місцевого населення, і розраховували лише на власні сили. Ми добре розуміли, що взимку не так просто, а головне – швидко можна буде обладнати захисні споруди. Варто також враховувати, що фронт виявився набагато більшим, ніж визначали наші керівні та доктринальні документи. Звісно, варто було б підготувати хоча б одиночні окопи на певних ділянках, визначених для оборони. Однак нам сказали, щоб ми не загострювали і без того напружену обстановку, що склалася на той час.

О.Ф.: Гаразд, але переміщення вашого батальйону до Дівичок, мабуть, було пов'язане саме із загостренням обстановки на українсько-російському кордоні напередодні повномасштабного вторгнення росії в Україну. Тому передбачаю, що ілюзії, якщо такі існували, за кілька днів до 24 лютого в учасників маршу розсіялися. Чи не так?

Р.Д.: Безперечно. Ви правильно зауважили. Після цього переміщення усілякі сумніви щодо можливого сценарію розвитку подій дійсно розсіялися. Принаймні я для себе тоді певні висновки зробив. Адже до цього подібних маневрів із озброєнням та боєприпасами наша частина ніколи не здійснювала...

О.Ф.: 24 лютого 2022 року ваш батальйон знаходився в Дівичках?

Р.Д.: Так.

О.Ф.: Пригадайте, будь ласка, що відбувалося 24 лютого 2022 року. Перші прильоти. Удари по Києву. Вас підняли по тривозі?

Р.Д.: Нас геть не піднімали! У цьому не було необхідності. Тільки-но пролунали перші вибухи, ми відразу піднялися. Все відразу стало зрозуміло. Це – війна! Після цього я вийшов на зв'язок із командиром бригади полковником Олександром Петровичем Вдовиченком, який наказав висунути нашому мехбату до визначеного району оборони.

Необхідно зауважити, що ми зіткнулися з певними труднощами, пов'язаними з висунанням нашого підрозділу, адже після початку інтенсивних обстрілів території України певна частина мирного населення заповнила дороги, намагаючись евакуюватися вглиб країни, тим самим створивши суцільні корки. Добре, що є об'їзні навколо Борисполя...

Під час маршу подякував долі, що мав можливість напередодні повномасштабного вторгнення провести рекогносцирування, до якого залучив командирів взводів і рот, та й сам як комбат мав змогу ознайомитися з районом оборони. По прибуттю до району оборони ми ще раз здійснили рекогносцирування та розпочали облаштувати вогневі позиції. Згідно із задумом командування ми мали зайняти оборону вздовж північної околиці Броварів та сіл Калинівка, Пухівка і Рожівка. Крім того, ми мали взяти під вогневий контроль дорогу Чернігів – Київ. Це і був передній край оборони нашого 3-го окремого механізованого батальйону...

О.Ф.: Скажіть, що було на озброєнні вашого батальйону на момент повномасштабного вторгнення?

Р.Д.: На озброєнні нашого механізованого батальйону переважно були БМП-2¹. Кожна рота мала десять таких машин, тобто у батальйоні було тридцять дві бехи. Окрім того, в моєму підрозділі була ще й мінометна батарея 120-мм мінометів. А також кілька крупнокаліберних кулеметів ДШК². Ну, звичайно ж, особовий склад мав стрілецьку зброю.

¹ Радянська гусенична бойова машина піхоти, призначена для транспортування особового складу до переднього краю. Прийнята на озброєння в 1982 році. Екіпаж – 3 особи, десант – 7 осіб. Мала на озброєнні 30-мм гармату та 7,62-мм кулемет.

² Кулемет «Дегтярьова-Шпагіна крупнокаліберний».

О.Ф.: А знамениті «Енлави»³ та «Джавеліни»⁴?

Р.Д.: Були.

О.Ф.: Гаразд, скажіть, чи було достатньо цих переносних протитанкових ракетних комплексів для того, щоб успішно протидіяти механізованим з'єднанням ворога, що рвалися тоді до Києва?

Р.Д.: Так насправді не буває (Р.Д. – сміється).

О.Ф.: Тобто?

Р.Д.: Ну, щоб було достатньо. Водночас я розумів, що навіть наявної кількості переносних протитанкових ракетних комплексів було досить, щоб виконати бойове завдання. Після прибуття до визначеного задалегідь району і облаштування бойових позицій я позначив найбільш загрозливий та ймовірний напрямок, звідки ворог міг завдати удару. Саме на ньому і було зосереджено дві третини вищезазначених протитанкових ракетних комплексів. І коли безпосередньо розпочалися бої, ми готові були застосовувати і «Джавеліни», і «Енлави».

Окрім того, я прийняв рішення зосередити на цьому напрямку ПТРК⁵ вітчизняного виробництва, а саме два «Корсарі»⁶ з комплектом по

³ NLAW – шведсько-британський протитанковий комплекс малої дальності. Дальність стрільби – до 800 м, вага – 12,5 кг, довжина – 1 м 16 см, ефективна максимальна дальність – 600 м. Початкова швидкість ракети – 40 м/с. Бронепробиття – 500 мм. Час для активізації і відкриття вогню – 2–3 с. Напередодні повномасштабного вторгнення РФ Велика Британія надала Україні понад 1000 одиниць NLAW.

⁴ Javelin – американський переносний протитанковий ракетний комплекс. Перший серійний ПТРК третього покоління, якому властивий принцип «вистрілив-забув». Маса всього комплексу – 22,3 кг, максимальна дальність вогню – 4750 м. Бронепробиття – 600–800 мм. Призначений для ураження бронетехніки, укріплень, літальних апаратів. У лютому 2022 р. став символом українського опору.

⁵ Протитанковий ракетний комплекс.

⁶ Український протитанковий ракетний комплекс. «Корсар» призначений для ураження нерухомих і рухомих броньованих цілей із будь-якими видами і типами броні, зокрема танків, БТРів, швидкісних десантних катерів, а також малорозмірних цілей – дотів, гелікоптерів, безпілотників. Дальність стрільби ПТРК «Корсар» – до 2500 м. Калібр ракети – 107 мм, маса ракети в контейнері – 15, 5 кг.

п'ятнадцять ракет до них та дві «Стугни»⁷. Якщо говорити про «Енлави» і «Джавеліни», то вони застосовувалися виключно із засідок. Ефективна річ, скажу вам так, однак, їх було обмаль. Тому під час бою нам доводилося застосовувати проти броньованих цілей осколкові ракети замість кумулятивних, яких на той момент уже не було...

О.Ф.: З огляду на це, визначте, будь ласка, місце у своєрідному рейтингу найефективніших протитанкових засобів, що були на озброєнні вашого батальйону станом на 24 лютого 2022 року. Яку зброю Ви поставили б на перше місце?

Р.Д.: «Стугну». Далі, саме на момент вторгнення росіян, чудово проявив себе її «брат» – ПТРК «Корсар». Хоч у мене були і «Джавеліни», і «Енлави», все ж наш вітчизняний «Корсар» показав себе ефективніше за «іноземців»...

О.Ф.: Чому саме так? Адже це перед повномасштабним вторгненням українцям демонстрували беззаперечні переваги і «Джавелінів», і «Енлавів», їхню здатність результативно вражати ворожу техніку...

Р.Д.: Справа в тому, що і «Джавеліни», і «Енлави» під час застосування в умовах великого скупчення ворожої техніки могли «відволікатися» на броньовані цілі, що вже були уражені та палали на полі бою. Свого роду знешкоджена та палаюча техніка противника виконувала роль таких собі теплових пасток. На противагу іноземним переносним протитанковим ракетним комплексам наші вітчизняні ефективніші і, якщо хочете, слухняніші. Адже особливість застосування «Корсара» полягала в тому, що куди його спрямуєш, туди він і влучить. А ось «Джавелін», повторюю, міг відреагувати на техніку, що була вже знищена і палає, а це, як ви розумієте, призводило до даремної витрати дорогоцінних і дефіцитних боєприпасів.

Окрім того, варто зауважити, що на той момент кількість ракет до «Джавелінів» значно перевищувала кількість блоків живлення до них. Адже згідно з інструкцією застосування «Джавеліна», один блок живлення був розрахований

лише на чотири пуски. Причому блок живлення після здійснення цих чотирьох пусків уже не заряджався. Це вже згодом ми навчилися, а точніше обмінялися досвідом застосування «Джавелінів» із колегами з інших підрозділів, і нам детально розповіли, у який спосіб можна продовжити життя блокам живлення, а значить, і безпосередньо пусковим устаткуванням іноземних ПТРК. Здійснили це допитливі та кмітливі хлопці, які, безсумнівно, є в кожному нашому підрозділі. Це – свого роду вітчизняні доморощені Кулібіни, які завжди готові удосконалити будь-яку систему, що потрапляє їм до рук...

О.Ф.: Дозвольте нагадати, у першу чергу читачу, що 10 березня 2022 року на північній околиці Броварів очолюваний вами батальйон прийняв бій із 6-м танковим полком 90-ї танкової дивізії ворога. Тоді, нагадаємо читачам, бійці вашого підрозділу в результаті майже чотиригодинного запеклого бою знищили 17 танків, 3 БМП і БТР-82А⁸, а також до 55 загарбників. До речі, серед «двохсотих» виявився і командир російського танкового полку. Чи можете детально відтворити перипетії цього бою?

Р.Д.: Детально відтворити, напевно, не вийде, бо час іде, вже інші події відтісняють попередні і стають актуальними. Вони нині на слуху. Що стосується бою, який відбувся минулого року, а саме 10 березня, то наші успішні дії, на мою думку, стали можливими завдяки вдало облаштованому бойовому порядку нашого батальйону.

Ще під час планування та низки рекогносцирувань ми добре усвідомили, що ту кількість ворога, яка піде на нас, нам не стримати, якщо побудуємо лише таку собі класичну лінійну оборону. Необхідні були нестандартні рішення. І ми реалізували так звану каскадну оборону, що могла зупинити ворога. Зокрема, перед переднім краєм оборони мого батальйону, на ймовірному напрямку зосередження основних сил противника було облаштовано три вогневих засідки. Першим у бій тоді, 10 березня, вступив мій «сусід право-

⁷ Український протитанковий ракетний комплекс. «Стугна-П» може вести вогонь ракетами калібру 130 мм або 152 мм з різними бойовими частинами. Оператор може керувати комплексом дистанційно з пульта, що виноситься на відстань до 50 м. «Стугна» складає значну частину українського протитанкового озброєння. Це основний засіб ракетної протидії танкам поряд з імпортованими зі США та Естонії «Джавелінами».

⁸ Глибока російська модернізація радянського бронетранспортера БТР-80, що випускався у 1980-х роках минулого сторіччя. У результаті модернізації бронетранспортер отримав нову башту з 30-мм гарматою 2А72. У 2013 р. був прийнятий на озброєння російської армії. Лише 21 жовтня 2023 р. під час боїв під Авдіївкою росіяни втратили знищеними щонайменше 13 БТР-82А/АМ. Всього ж станом на 13 листопада 2024 р. було знищено 558 одиниць БТР-82А(М), а ще 116 – захоплено.

руч». Це був перший механізований батальйон нашої 72-ї окремої механізованої бригади.

Багато хто пам'ятає, як у березні 2022 року нас буквально захлеснув «дев'ятий вал» інформації, що надходила тоді від місцевих. Намагаючись бути корисними, українці з числа місцевих мешканців інформували на про рух у напрямку Києва «ста машин», «двохсот машин»... Далі почала надходити інформація про появу на околицях якихось міфічних «тяжолых танків»! Я тоді ще подумав, що то за «тяжолый танк» і де його бачили місцеві? Зрозуміло, це зараз всі більш-менш підковані і досвідчені, а тоді...

Пересічні громадяни називали все, що їздить на гусеницях, не інакше як танком. Окрім того, кількість цих «тяжолых танків», зі слів місцевих мешканців, які спостерігали рух російських колон, просто зашкалювала. Це нині всі стали обізнаними і грамотними та набралися відповідного досвіду, і можуть відрізнити той же танк від БМП, а тоді, на початку повномасштабного наступу росіян...

О.Ф.: Оскільки ми торкнулися теми місцевого населення, скажіть, як Ви особисто оцінюєте роль мешканців навколишніх сіл та містечок, зокрема Київщини, де тоді, в лютому–березні 2022 року, пролягав передній край оборони вашого батальйону. Наскільки вона, на Вашу думку, була дієвою та важливою для вас?

Р.Д.: Підтримка була просто неймовірною! Я б сказав колосальною! Місцеве населення дуже сильно нам допомагало. Завдяки ось цій неймовірній і колосальній підтримці місцевого населення ми і вистояли тоді в лютому–березні 22-го. Ми отримали від місцевих майже все, що було необхідно для облаштування оборонної позиції. Починаючи від інженерної техніки, а це й екскаватори, і бульдозери, і, вибачте, простий сільський заступ, яким зазвичай в українських селах на присадибних грядках картоплю піднімають. Все це було в нашому повному розпорядженні. А ще будівельні матеріали, необхідні для облаштування бліндажів, дотів, окопів тощо. Деякі люди приходили до нас і говорили, що вони не можуть воювати, зізнаючись у своєму страху, однак, запевняли нас, що можуть копати рови, окопи, бліндажі, сховища та капоніри. Звичайно, ми радо відгукнулися на їхні пропозиції. Цю роботу безпосередньо очолили і контролювали наші командири взводів. Ще раз наголошую і засвідчую, що допомога від місцевого населення була просто колосальною!

А ще ми отримували таку важливу для нас інформацію про пересування ворожих колон. Зокрема, на командно-спостережний пункт телефоном нам повідомляли місцеві партизани: «Ворог рухається за маршрутом: Новий Биків, Нова Басань, Стара Басань». Звісно, подібна інформація перевірялася. І якщо виявлялася її достовірність, наскільки легко було планувати дії свого підрозділу. Так, нехай там були певні неточності з ідентифікацією тих же типів ворожої техніки та їх кількості, все ж завдяки пильності наших громадян ми мали можливість відслідковувати рух ворожих колон і вносити корективи у наші плани. Повторюю, місцеве населення тоді було нашими «вухами і очима» – справжньою розвідкою в тилу ворога!

О.Ф.: Мабуть, вгадаю, коли скажу, що в ті дні з харчуванням у вашому підрозділі взагалі не було проблем. Чи не так?

Р.Д.: Так, дійсно, з харчуванням проблем не було... (Р.Д. – сміється).

О.Ф.: Вас домашніми пиріжками, напевне, в ті буремні дні «мордували»?

Р.Д.: Та не пиріжками! (Р.Д. – сміється). Один із командирів взводів мого батальйону розказував, як одного разу на його позицію привезли шматки якогось м'яса. Він відкрив пакет із тим м'ясом і думав його засмажити, а там виявилися шматки хамона! Уявляєте? І ось командир взводу каже: «Я їх ножом просто куснями порізав. Ще ніколи я хамон так не їв!» Треба сказати, що всі ми шукаємо позитив у таких моментах...

О.Ф.: Ви сказали, що за допомогою мешканців Київщини мали можливість відслідковувати просування ворога. Пригадайте, як рухалися ворожі колони перш ніж зіткнутися з вашим батальйоном.

Р.Д.: Противник із Шевченкового перемістився до Богданівки, потім – на Залісся, а згодом уже вийшов на шосе сполученням Чернігів – Київ. Після виходу на головну трасу вже здійснював наступальні дії у напрямку населених пунктів Скибин, Калинівка.

Так росіяни намагалися захопити районний центр Бровари та підійти впритул до Києва. Гадаю, що ворог прагнув за рахунок величезної кількості броньованої техніки, помноженої на свою нахабність, просто розчленувати наші бойові порядки. Ще раз повторюся, найперше росіянам треба було захопити Бровари та підготувати плацдарм, а потім можна було йти безпосередньо на Київ...

О.Ф.: Спілкуючись із офіцерами ланки від комбата до комбрига, довідався, що серед правдивої або достовірної інформації була й така, що, м'яко кажучи, не відповідала дійсності, а крім того, ще й шкодила нашим Силам оборони, адже подекуди впливала на прийняття певних управлінських рішень. Ви підтверджуєте це?

Р.Д.: Було й таке, ніде правди діти. Я вже говорив про це. Інформації було дуже багато і вона була різноманітна, подекуди просто неймовірна і фантастична! Іноді оприлюднені в ефірі цифри кількості ворожої техніки, що прямувала у наш бік, просто зашкалювали! Наприклад, ми чули таке: «У вашу сторону йде “сімсот машин!” або навіть “півтори тисячі машин!”». Однак ми не реагували на ці подекуди просто фантастичні цифри, а діяли згідно з попереднім замислом.

Вже розповідав Вам, що напередодні вторгнення ми провели відповідні рекогносцирувальні дії, на яких визначили місця майбутніх вогневих засідок, спланували фланговий вогонь та планові цілі артилерії. Ну, звичайно ж, нам бракувало ракет, що могли б вражати ворожу техніку на далекій відстані. Виходило так, що кількість потенційних цілей значно переважала кількість ракет, що в нас були на той час. І тоді я почав жартувати, мовляв, хлопці, легкоброньовані цілі ми ракетами не знищуємо, а пропускаємо або дуже акуратно коцаємо їх, щоб не пошкодити, бува, ворожу техніку, для того, щоб у подальшому ми могли скористатися затрофеєною технікою. Або говорив, щоб однією ракетою били дві цілі для економії дороговісних боєприпасів! Зізнаюся, це я так тоді жартував...

О.Ф.: З якими труднощами зіткнулися ваші військовослужбовці під час облаштування вогневих позицій?

Р.Д.: Ми не могли тоді, в ті березневі дні, в повному обсязі, а це в першу чергу стосується інженерної компоненти, обладнати цю ділянку...

О.Ф.: Чому? Адже Ви говорили, що транспортних засобів та й робочих рук для облаштування позицій вам тоді не бракувало?

Р.Д.: Треба зазначити, що тоді, в лютому–березні 22-го, повним ходом йшла евакуація мирного населення з Чернігова. Зі Скибина ще не встигли виїхати мешканці села, і дорога сполученням Чернігів – Київ була повністю відкрита для ворога, який міг пересуватися, прикриваючись цивільним населенням. Тобто на самому початку ми просто не могли завадити просуванню ворога до Києва. А росіяни тим часом скористалися нашою безпорадністю і підійшли впритул до наших по-

зицій. Окрім того, російські танки, що їхали від Залісся, наче в тирі, по-злочинному розстрілювали автомобілі безневинних місцевих мешканців, які намагалися залишити села, зокрема Скибин та Калинівку...

О.Ф.: Гаразд, повернемося до подій 10 березня 2022 року. Адже ваш 3-й механізований батальйон саме цього дня отримав «бойове хрещення» під час повномасштабного вторгнення.

Р.Д.: Правильно. Але спочатку вступив у бій наш «сусід праворуч», а саме перший батальйон нашої бригади. На той час він вже мав бойовий досвід, оскільки двічі брав участь у зіткненнях із росіянами. Першому батальйону в цих боях протистояла посилена рота противника. Я також розраховував, що зіткнуся з такими ж силами ворога. Буквально напередодні, тобто 9 березня, я виїхав до командира розвідувального взводу, який знаходився в передовій засідці. Ми з ним тоді ще раз детально оглянули, де і як він буде завдавати вогневого ураження ворогу.

Пам'ятаю, що неподалік від наших позицій знаходився блокпост, де чергував підрозділ Національної гвардії України. І ось спілкуємося ми зі взводним, а він мені і говорить: «Анатолійовичу, так скільки машин мені пропускати?» Я йому на те: «Пропустиш розвідувальне дозорне відділення чи головний дозор, п'ять–сім машин, а там уже розпочинай знищувати російську ГПЗ⁹». На тому, як кажуть, і порішили. Наостанок ми пожартували, помилувалися краєвидами Київщини. А там ліс, природа! Хочу сказати, що навколостолічні околиці, вони такі гарні! Пам'ятаю, що показав тоді взводному, в якому боці живуть мої батьки. Ось на цьому і закінчилось наше з ним рекогносцирування на місцевості. Згодом я повернувся до свого КСП¹⁰.

А наступного дня нам надійшла інформація, що досить крупне вороже угруповання зосередилося в селах Київщини, а саме у Баришівці, Старому Бикові та Новому Бикові. Згодом ми довідалися, що росіяни виходять із Шевченкового і рухаються на Залісся, розташованого уздовж автомобільної траси Чернігів – Київ, а далі прямують у бік Калинівки, що знаходиться всього за 25 кілометрів від столиці. Згодом мені надійшла доповідь від першої нашої засідки, мовляв, спостерігаємо рух ворожої колони. Віддаю наказ: «Діємо за планом!» Певна річ, я не думав, що росіяни відразу підуть силами полку на наші по-

⁹ Головна похідна застава.

¹⁰ Командно-спостережний пункт.

зиції. На той час мій пост оптико-електронного спостереження знаходився в Калинівці, поблизу залізничного мосту. Пам'ятаю, що там саме будувалася заправка. Звичайно, з початком повномасштабного вторгнення будівництво було зупинено. Отож я бачив тоді, як перші ворожі машини виходили із Залісся. Звичайно, я не очікував, та гадаю, ніхто тоді цього не чекав, що відразу весь російський танковий полк, як кажуть, у повному складі попрямує на нас. Однак часу на роздуми не було. Треба було діяти. І тут спрацював наш задум. Росіяни силами, що значно перевищували сили танкового взводу, а це машин десь п'ятьсім, рушили на нас. Наша засідка пропустила їх, а потім відкрила вогонь по ворожих танках. Добре пам'ятаю, що передова засідка знищила тоді три машини противника, а після того відпрацювала інша наша засідка, яка мала на озброєнні «Стугну». Ну, а далі противника почали знищувати наші підрозділи, що знаходилися вже безпосередньо на передньому краї оборони...

О.Ф.: На кадрах відео, які облетіли всі світові інформантства, добре видно, що ви ведете бій із танками Т-72Б-3¹¹.

Р.Д.: Так, переважно це були саме ці танки. Окрім того, там було кілька машин управління на базі МТ-ЛБ¹². Але вони рухалися у другому ешелоні. Що ж стосується БТР та БМП, то мені особисто на очі потрапив новий БТР-82А, який ми знищили ще у Заліссі. Окрім новітнього БТР, під наш прицільний вогонь потрапила і російська бега. Однак головною ударною силою росіян на нашому напрямку все ж були танки.

Тут варто зауважити, що нам неабияк стали у нагоді особливості «рукотворного рельєфу», а простіше кажучи, насип та дорожні відбійники, що стали причиною зупинки ворожої техні-

¹¹ Т-72Б3 – російський основний бойовий танк. Т-72Б3 є економічною альтернативою танку Т-90А до запланованого отримання танків нового покоління, Т-14. Основною зброєю є 125-мм гладкоствольна гармата 2А46М-5 з покращеною балістикою та ресурсом. Танк має посиленій захист передніх надгусеничних полиць. На маску гармати було встановлено блоки динамічного захисту Контакт-1. Також додано динамічний захист на башту.

¹² МТ-ЛБ (абр. від рос. «многоцелевой транспортёр лёгкий бронированный»). У народі має назву «мотолига» або «маршрутка». Прийнятий на озброєння в 1964 році. Випускався на Харківському тракторному заводі. МТ-ЛБ застосовувався СРСР у війні в Афганістані.

ки. Намагаючись зманеврувати та наблизитися до Калинівки, російська броньована техніка просто застрягала на бетонних відбійниках.

О.Ф.: Тобто сідала на відбійники своїми днищами?

Р.Д.: Саме так. Це була перша машина з колони, що отак потрапила в пастку...

О.Ф.: БМП?

Р.Д.: Ні, ви знаєте, це був танк. Ми його потім собі забрали як трофей. Це був сучасний, а точніше, модернізований російський танк Т-72Б-3. А тим часом росіяни продовжували рух на Калинівку. Спочатку вони потрапили під вогонь наших підрозділів бойової охорони, тобто засідок, а згодом я зв'язався з начальником артилерії і ми почали з ним відпрацьовувати по планових цілях, тобто завдавати ударів по російській бронетехніці, що рухалася на Калинівку. Для покращення корегування мені навіть довелося залізти на міст. Звідти я почав давати координати розривів нашим артилеристам. Окрім того, по ворожій колоні відкрила вогонь наша мінометна батарея.

Наголошую, що ворог потрапив у такі собі щільні лещата і був приречений на нищівний розгром. І все через те, що шосейна дорога сполученням Чернігів–Київ виявилася для противника завузькою, а значить, будь-які його спроби маневрувати призводили лише до скупчення та гарантованих корків, що, у свою чергу, дозволяло нам діяти досить влучно, а отже, і результативно. Буквально кожна наша ракета, кожен артилерійський снаряд гарантовано вражали техніку противника.

О.Ф.: За допомогою чого Ви координували вогонь?

Р.Д.: Спочатку в нас була встановлена камера, яку нам надав український благодійний фонд «Повернись живим». Це була не просто камера, а пост оптико-електронного спостереження, такий собі «циклоп». Досить хороша штука, що мала потужний зум. Цей пост дозволяв нам бачити ворога на відстані від мосту до самого Залісся. У камеру я спостерігав розриви і міг як слід корегувати вогонь нашої арти, постійно вносячи поправки, і так вражати ворога. На жаль, росіяни під час бою пошкодили нашу камеру. Тому мені довелося вилізти на залізничний міст і вже звідти, як кажуть, окомірною, тобто візуально спостерігати за ворогом.

О.Ф.: За допомогою бінокля?

Р.Д.: Ні, мої руки були зайняті тоді планшетом, тому довелося обходитися без бінокля.

О.Ф.: Вам довелося корегувати і вогонь мінометної батареї?

Р.Д.: Ні, за прицільний вогонь мінометників відповідав оператор БпЛА¹³, який тоді тісно співпрацював із командиром батареї.

О.Ф.: Наскільки ефективно та результативно, на Вашу думку, працювали засідки, що були задалегідь облаштовані на шляху ймовірного просування ворога?

Р.Д.: Вийшло так, що у Заліссі відпрацювала засідка, де за старшого був командир розвідувального взводу. На озброєнні у них були «Енлави» та РПГ-18 «Муха»¹⁴. Вибір саме такої протитанкової зброї зумовлений незначними відстанями до цілей. Друга засідка мала на озброєнні «Стугну». До речі, у другій засідці чергувала колишня народна депутатка України Тетяна Чорновіл. І нарешті, третя засідка також була укомплектована ПТРК «Стugna». Наявність трьох засідок дозволила нам створити досить ефективну, надійну ешелоновану протитанкову оборону.

Стосовно Вашого запитання щодо результативності дій наших військовослужбовців із засідок, скажу так, наші підрозділи показали себе досить ефективно, оскільки, працюючи зненацька і завдаючи влучних ударів по колонах техніки, вони не тільки знищували ворога, а ще дезорганізували його, змушували постійно змінювати свої плани, що призводило до втрати управління. Втрата управління, у свою чергу, не дала можливості ворогу як слід розгорнутися у бойові порядки. Це підтвердили і радіоперехоплення розмов росіян між собою. Хоча, правду кажучи, і росіяни прорахувалися...

Що ж стосується наших засідок, то, дійсно, вони працювали досить ефективно, оскільки діяли холоднокровно і виважено. Ми, як домовлялися задалегідь, пропустили більше танкового взводу, а це десь чотири–п'ять машин, а потім уже завдали удару по головних силах противника.

¹³ Безпілотний літальний апарат, що може злітати, здійснювати політ і сідати без фізичної присутності пілота на його борту.

¹⁴ РПГ-18 «Муха» – перша радянська ручна реактивна протитанкова граната. Аналог М72 LAW. Прийнята на озброєння радянською армією у 1972 р. на заміну ручній протитанковій кумулятивній гранаті РКГ-3. Завдяки дешевизні, легкості використання і малій вазі активно застосовується різноманітними терористичними групами, найманцями, партизанами тощо. Широко використовується під час російсько-української війни.

Пригадую, що наші бійці, які знаходилися в засідці, знищили тоді три ворожих машини. Друга засідка також діяла ефективно. Таким чином, ворог «у дебюті» отримав смертельний удар, від якого вже не зміг як слід оговтатися...

О.Ф.: Тобто?

Р.Д.: Вважаю, що засідки зламали ворогу його плани. Адже якби росіяни продовжували дотискати нас усіма наявними силами і одночасно вийшли б на рубіж переходу в атаку, звичайно, все могло бути інакше, у всякому разі, гадаю, не на нашу користь. У крайньому разі, нам би було б непереливки! Надто серйозні сили кинув ворог на нашу ділянку оборони. Однак за рахунок того, що ми вже на початку, діючи малими силами, їх поетапно розпочали дробити та знищувати, врешті здобули перемогу в тому бою. Не варто також забувати ще одного нашого «союзника» – паніку, що деструктивно позначилася на діях ворога, позбавивши його будь-яких надій прорвати нашу оборону.

О.Ф.: Тобто можна констатувати, що тактика таких собі «козацьких» засідок принесла свої плоди?

Р.Д.: Саме так. Наші удари виявилися болісними для ворога, адже він довго не міг второпати звідки саме йому прилітає... І коли вже противник після перших зіткнень із нашими передовими підрозділами підійшов ближче, вогневого ураження по його колонах розпочала завдавати наша артилерія та мінометна батарея батальйону. А ще влучно діяли наші «Корсарі». Вони просто...

О.Ф.: Красунчики?

Р.Д.: Так!

О.Ф.: І все ж, маса техніки, що рухалася тоді в березні 22-го на Київ, була просто приголомшливою. Здавалося, не знайти такої сили, що могла б зупинити російські танки!

Р.Д.: Дійсно, таку кількість бойової техніки, що зібралася тоді на трасі Чернігів – Київ, я бачив, мабуть, тільки у художніх кінострічках! Ані в АТО, ані в ООС мені не доводилося спостерігати таку велетенську кількість різноманітної техніки!

О.Ф.: На Вашу думку, чому росіяни так безпечно рухалися? Невже вони сподівалися, що Київщина їх «зустріне хлібом-сіллю»? Чому вони не застосовували дозори та розвідку?

Р.Д.: Ну, з приводу «зустрічі хлібом-сіллю» – це вже занадто (Р.Д. – усміхається). Загарбників у нас так не зустрічають. Сказати, що росіяни розраховували, що мешканці Київщини будуть їх чекати як «освободітелів», я також не можу.

Адже їх спочатку на кордоні гаряче зустріла наша 58-ма окрема мотопіхотна бригада, далі «естафету» підхопила 1-ша танкова бригада зі складу ОК «Північ». І це, повірте, був далеко «не комфортний прийом». Тобто росіяни по всьому маршруту просування наштовхувалися на постійний спротив українців.

А чому вони не вживали відповідних заходів, особисто для мене і нині залишається певною загадкою. Адже хто, як не росія, має досвід вуличних боїв. Пригадайте хоча б події російсько-чеченської війни. Я про сумнозвісну 131-шу Майкопську мотострілецьку бригаду, яка 31 грудня 1994 року була знищена оборонцями Грозного. Тоді, нагадаю, повстанці Ічкерії просто пропустили росіян до міста, а потім ліквідували мотострілецьку бригаду як бойову одиницю, знищивши її вщент.

Минуло майже 30 років і, здійснивши повномасштабне вторгнення в Україну, росіяни знову використали свою недолугу тактику, сконцентрувавши на вузькій ділянці фронту значну кількість бойової техніки, отже, наступили на «ті самі граблі». Що, власне кажучи, нас і влаштувало...

О.Ф.: Спостерігаючи за картинкою бою, що відбувся на трасі сполучення Чернігів – Київ, у пересічного громадянина складеться враження, що росіяни, потративши під вогонь наших засідок, певною мірою розгубилися. Ви можете це підтвердити?

Р.Д.: Не зовсім так. Спочатку вони поводити себе досить упевнено і, я би навіть сказав, зухвало. Що кинулося тоді мені у вічі, так це те, що під час наступу сектори вогню в них були чітко розподілені. Перші танки вели фронтальний вогонь, а решта відповідно «по годинах». Ті будинки, що були прилеглими до дороги, і ті, що їм особливо не подобалися, вони просто враз знищували вогнем...

О.Ф.: Нині, пригадуючи ті буремні події, не будемо забувати, що попри всі наявні промахи, російська армія стояла на відстані всього кількох кілометрів від столиці України. І тільки героїзм, зокрема вашої славетної 72-ї окремої механізованої бригади, не дозволив ворогу увірватися до міста. Тобто я про те, що все-таки не варто недооцінювати ворога. Адже війна триває і попереду ще багато випробувань для нашої країни.

Р.Д.: Так, на жаль, ми також припустилися тоді кількох досить суттєвих помилок, недооцінивши дії ворога. На етапі планування оборонних дій вважали, що з Чорнобильського, тобто з північного напрямку, на нас піде мало сил, а насправді

їх виявилось не менше ніж із північно-східного. Ми знаємо, скільки в Чорнобиль тоді зайшло російських військ. І це були елітні частини. Там були і десантники, і морська піхота, тоді як з північного сходу на Київ йшли загальновійськові, механізовані та танкові формування ворога.

Тобто я хочу сказати, що ми недооцінили дії противника. Візьміть, зокрема, той же Вишгород. Ми думали, що ворог піде на цей населений пункт, але росіяни не пішли, тому що праворуч і ліворуч були водні перешкоди, окрім того, наші оборонці підірвали міст через обвідний канал. Тобто дії росіян не назвеш недолугими, тим паче примітивними. Так, дійсно, діяли вони часто навмання, і виконання завдань було в них так собі, але задуми і планування в них, і це треба визнати, були досить потужними і продуманими. У цьому ми з Вами, на жаль, переконуємося, спостерігаючи за подіями, що відбуваються нині на сході нашої держави...

О.Ф.: Ви мали можливість наочно спостерігати за тактикою ворога. Чому, на Вашу думку, росіянам не вдалося в 2022 році втілити оголошені ними цілі так званої спеціальної воєнної операції, маю на увазі в першу чергу «демлітаризацію» і «денацифікацію», а, по суті, позбавлення державності та поневолення України?

Р.Д.: Розпочну з огляду тактики битви за Київ, де брав безпосередню участь. Показово те, що на моєму напрямку з північного сходу ворог йшов штатними силами, зокрема 6-м танковим полком у повному складі. Не дарма ж у тому бою, 10 березня, поблизу Калинівки загинув командир цього танкового полку. До речі, ніхто не очікував, що там буде командир полку. Про що це свідчить? Про те, що ворог кинув на нас усі наявні тоді штатні сили, значну кількість техніки, не переконавшись як слід у безпеці руху своїх колон, тобто, навіть не провівши розвідки.

Так, треба визнати, що росіяни діяли примітивно, лінійно, за шаблоном, за раз і назавжди відпрацьованими лекалами, за що, зрештою, і поплатилися. У тому бою ми підбили та знищили 19 машин, і 49 машин відійшли на вихідні позиції, тобто вороже угруповання, що рвалося на Київ, змушене було відступити. Таким чином, правильно побудована оборона, а саме її багатшаровість із поступовим нарощуванням вогневих засобів дозволила нам зупинити росіян.

Проти ворога, повторюся, був також наш рукотворний рельєф, зокрема дорога, що стала занадто вузькою для росіян, що унеможливило їхнє маневрування і призвело до скупчення техніки,

що, у свою чергу, полегшило нам нанесення противнику вогневого ураження.

Нам тоді здавалося, що ще трішки і все буде просто чудово – росіяни будуть знищені щент на цій трасі. Але є одне але. Треба завжди пам'ятати, що ми маємо перед собою серйозного ворога. Попри те, що він часто діє за шаблоном, інколи в нього варто і повчитися...

Знову пригадую події 10 березня 22-го. Тоді кинулися у вічі досить умілі і чіткі дії одного танкового екіпажу росіян. Потрапивши до нашого вогневого «мішка», один із російських танків зазнав ураження, однак, залишився боєздатним. Екіпаж російського танка не розгубився, а миттєво запустив ТДА¹⁵, тобто димову завісу. Це дозволило росіянам на деякий час просто закрити свою колону димом, і ми тимчасово залишилися, мов осліплені. Ми просто не бачили, що відбувається у бойових порядках противника. І попри те, що наша артилерія продовжувала працювати по цілях, ми були позбавлені можливості прицільно корегувати її вогонь. Росіяни ж, скориставшись густою димовою завісою, зуміли відійти і зберегти залишки свого танкового полку. Цей ворожий екіпаж спрацював тоді вміло, холоднокровно і професійно. Вважаю, що нам треба навчатися у ворога подібним тактичним прийомам. Гадаю, що це абсолютно не соромно...

О.Ф.: Відомо, що ворог після першого невдалого штурму не залишив спроб прорватися до Києва? Це так?

Р.Д.: Дійсно. Після першої невдалої атаки росіяни відійшли і за годину знову спробували прорвати нашу оборону. Однак невдало обрана тактика росіян стала нашою «союзницею». Ворог діяв очікувано. Знову атакував наші позиції колоною. Тобто росіяни йшли колоною головною трасою. Ми били по першому танку, знищували його, після чого росіяни розверталися, перегруповувалися і знову йшли вперед. Намагаючись завдати ворогу максимальних втрат, ми продовжували використовувати тактику засідок. Це, повторюю, дозволяло нам діяти несподівано і ефективно, а головне, результативно. Згодом, звичайно ж, ворог перелаштувався і поступово відійшов від тактики огульних атак колонами...

¹⁵ Термодимова апаратура. Система постановки димових завіс на танках, заснована на принципі випаровування палива з гарячих деталей двигуна з подальшою конденсацією в атмосфері в білий туман.

О.Ф.: Розкажіть, які тактичні корективи вніс ворог після низки безуспішних спроб прорвати оборону на Броварському напрямку?

Р.Д.: Після того, як ми відбили кілька танкових атак, росіяни вирішили більше не ризикувати і не підходити впритул до наших позицій, напевно, остерігаючись наших засідок. За тиждень у бойових порядках ворога з'явилося ще більше сучасних танків Т-72Б3. Було якось дивно спостерігати, що після спроб прорвати нашу оборону таким собі танковим «парадним» клином, росіяни перейшли до обережної тактики, що полягала у нанесенні ударів із далекої відстані. У такий спосіб противник намагався намацати слабкі місця у нашій обороні. Тоді, пам'ятаю, три російських танки вийшли на дистанцію чотири кілометри і відкрили вогонь по наших позиціях. Однак це їх не врятувало. Ворожа атака була зірвана. Один танк ми підбили, а решта змушені були відступити.

Звичайно, наявність поблизу цивільних об'єктів, насамперед людських помешкань, зв'язувала нам руки, адже ми не могли вільно тоді працювати. Інша справа, коли ворог виходив на відкриту місцевість, наприклад, у поле і навіть знаходився в тому ж таки лісі, як приємно тоді було працювати! Адже ми знали, що поруч із ворожими позиціями відсутнє наше мирне населення. І тоді вже, як кажуть, відводили душу!

О.Ф.: Судячи з Ваших слів, складається враження, що ворог саме на Броварському напрямку діяв виключно силами лише своїх танкових і механізованих підрозділів.

Р.Д.: Не зовсім так. Росіяни регулярно застосовували «Смерчі»¹⁶, обстрілюючи нас касетними снарядами. Ворожа авіація також висіла над нашими позиціями, завдаючи здебільшого ударів по наших флангах та стиках із нашими «сусідами». Тобто ворог не залишав своїх намірів намацати слабку ланку і будь-що прорвати оборону саме на нашій ділянці. Ми ж, у свою чергу, поставили собі на меті кожного дня прибирати хоча б одного «пальця» з його ударного «кулака», таким чином послаблюючи наступальну потужність ворога. І так продовжувалося протягом двох–трьох тиж-

¹⁶ Реактивна система залпового вогню калібру 300 мм, розроблена в СРСР. Максимальна дальність стрільби – 90 км, площа ураження – 672 000. Артилерійська частина монтується на модифікованому шасі вантажного автомобіля МАЗ-79111 або МАЗ-543М. Підготовка до бою «Смерчу» після отримання цілевказівки займає три хвилини. Повний залп проводиться протягом 38 секунд.

нів. Не скажу, що кожен день для нас був результативним, однак, ми намагалися вдалими діями компенсувати свої попередні невдачі...

О.Ф.: Окрім значної кількості ворожої техніки, що залишилась догорати на трасі сполученням Чернігів – Київ, ваш батальйон, напевне, поповнив і свій власний парк бойовою трофейною технікою. Чи не так?

Р.Д.: Під час бою ніхто з нас не думав про трофеї. Звісно, жартували, було таке. Пам'ятаю, як комбриг сказав Бандиту, такий позивний мав наш командир протитанкового взводу, що якщо той знищить двадцять танків противника – отримає в користування «Новатор»¹⁷. Ми після цього почали підраховувати, скільки там у нас є ракет, щоб «заробити» на обіцяний комбригом броневтомобіль.

О.Ф.: І як, вдалося Бандиту отримати від комбрига «Новатор»?

Р.Д.: Я вже розповідав, що ми перед боєм домовилися легкоброньовані цілі не знищувати ракетами, а намагатися зупиняти їх іншими засобами, щоб не завдавати надто серйозних пошкоджень.

Гадали, ось буде йти якийсь там «Тигр»¹⁸, то ми його однозначно залишимо собі. А для цього легенько його коцнемо, щоб потім собі забрати...

О.Ф.: І як, полювання на «Тигра» було вдалим?

Р.Д.: Скажу, що нам тоді не пощастило – на нас йшли танки, тому в якості трофеїв нам довелося забирати саме їх. Тоді після бою ми забрали собі три ворожих танки та одну МТ-ЛБ.

О.Ф.: Нині є можливість перевести подих і дати оцінку подіям 2022 року. Відповісти на запитання: «Чому росіянам не вдалося їхня так звана спеціальна воєнна операція?».

¹⁷ Спеціалізований броневтомобіль. Створений для підрозділів швидкого реагування. Максимальна швидкість по шосе – 120 км/год, маса спорядженого – 7 660 кг, вантажопідйомність – 3 340 кг. озброєння – кулемети КТ-7,62 мм та НСВ-12,7 мм. Екіпаж – 2 особи, десант – 3 особи.

¹⁸ «Тигр» (ГАЗ-2330) – російський позашляховик багатоцільового призначення (часто плутається зі своєю армійською версією ГАЗ-2975 «Тигр»). Замовником багатоцільового транспорту виступило військове відомство ОАЕ, виділивши на розроблення та виготовлення дослідницьких зразків 60 млн доларів США. Перші зразки Tiger HMTV були презентовані в Абу-Дабі.

Р.Д.: На моє глибоке переконання, ворог не зміг спрогнозувати реакцію місцевого населення, яке з початком повномасштабного вторгнення в Україну неймовірно підтримало чинну владу і свою армію, ставши на шлях опору та партизанської боротьби. Тобто, за іронією долі, росіяни самі стали жертвою своєї ж власної пропаганди, яка протягом десятиріч, мов мантру, повторювала, що населення України з надією очікує на прихід північного сусіда, який звільнив би його від гніту міфічних неонацистів та націоналістів, існування яких могло з'явитися лише у хворій уяві кремлівських пропагандистів.

Отже, великий національний рух, неймовірна волонтерська допомога, і це не лише значні фінансові вливання, донати й інше, це також допомога у зведенні оборонних рубежів, надання невідкладної медичної допомоги, зрештою в облаштуванні елементарного побуту.

Окрім того, росіяни стали жертвою витягнутих комунікацій, адже протяжність шляхів постачання від початку повномасштабного вторгнення російської армії в Україну зросла в рази. Тобто, послуговуючись військовою термінологією, можна сказати, що у росіян значно збільшилося плече підвозу пального, боєприпасів, медикаментів, а також продуктів харчування. Окрім того, окупантам важко було прикрити ці маршрути. Адже вони рухалися нашою рідною землею і будь-коли, і в будь-якому місці на них могли чекати наші підрозділи ССО¹⁹ або партизани. Після цих зустрічей колони з паливом та боєприпасами суттєво скорочувалися, і вже під Києвом у росіян почалися значні проблеми із постачанням, що, у свою чергу, призводило до так званого снарядного та паливного голоду.

Крім того, треба визнати, що слабкою ланкою в управлінні росіян була навігаційна апаратура. Та що там апаратура, коли окупанти для прокладання маршрутів користувалися старими картами! У цьому ми переконалися наочно, коли затрофеїли російську техніку. Серед іншого мотлоху там були ще й старі радянські карти, із нанесеними на них маршрутами просування російських колон. Окрім того, у росіян були ще й старі карти автомобільних доріг України. Вже мовчу про наявність у рашистів програмного забезпечення для

¹⁹ Сили спеціальних операцій Збройних Сил України. Засновані 5 січня 2016 року. 26 липня 2016 р. Указом Президента України запроваджено День Сил спеціальних операцій Збройних Сил України. Гасло – «Іду на ви!», талісман – Вовкулака.

створення інтелектуальних карт на кшталт нашої «Кропиви»²⁰. Звісно, відсутність належної навігаційної апаратури та радянські застарілі карти суттєво вплинули на взаємодію між підрозділами російських сил, що нам було, звичайно ж, на руку. Все це я мав можливість спостерігати, як кажуть, на власні очі під час оборони Києва.

О.Ф.: Яких втрат зазнав ваш батальйон під час оборони Києва?

Р.Д.: За місяць боїв під Києвом ми втратили багатьох близьких людей. Що ж стосується бою, що відбувся 10 березня 2022 року на північній околиці Броварів, то ми втратили тоді одного нашого воїна. Російський танк влучив у бруствер нашої вогневої засідки і, на жаль, вразив бійця батальйону. Цього дня було поранено ще п'ятьох наших військовослужбовців: один отримав важке поранення, а четверо відбулися подряпинами. І невдовзі, а точніше за тиждень, після відповідних процедур із використанням «зеленки» та доброго слова медичного персоналу нашого батальйону, ці поранені повернулися до своїх підрозділів.

О.Ф.: Упродовж певного часу досить популярною темою, якщо так можна сказати, був такий собі тролінг ворога через його надкість до коштовностей, побутової техніки, одягу і навіть, перепрошую, унітазів. Чи можете Ви підтвердити подібні факти?

Р.Д.: Підтверджую... Так, скажу відверто, подібний промисел, що називається не інакше як мародерство, нас спочатку неабияк вразив. Окрім коштовностей, побутової техніки, одягу та унітазів, у транспортних засобах росіян було дуже багато алкоголю. До речі, горілки серед алкогольних напоїв не було, здебільшого серед алкогольних напоїв переважали елітні віскі, вина та коньяки. Крім того, в транспорті ми виявили також значну кількість побутової техніки, зокрема міксерів, мікрохвильовок, електрочайників тощо. Дуже багато всього! Чудово розумію, що це лише незначна частина викраденого, яку ми мали можливість побачити на власні очі.

²⁰ Бойова система управління тактичної ланки «Кропива» – програмне забезпечення для створення карт ситуаційної обстановки. У поєднанні з пристроями та приладами являє собою програмно-апаратний комплекс збору, аналізу та обробки різноманітної інформації для розвідувальних підрозділів сухопутних військ. Розроблення, інтеграція та випробовування системи почалися у 2014 р., на початку війни росії проти України.

О.Ф.: Тобто можна говорити про мародерство у промислових масштабах?

Р.Д.: Наголошую, що подібного майна, яке аж ніяк не має відношення до військового застосування, було тоді дуже багато. І це наводить на думку, що ми побачили лише незначну частину викраденого у цивільного населення майна. А насправді те, що там відбулося, маю на увазі масове мародерство, воно було в рази більше.

О.Ф.: Керівництво держави досить швидко відреагувало на ваші вдалі та результативні дії на Броварському напрямку, які, нагадую, зірвали плани ворога вдертися до Києва. Про це свідчить нагородження низки військовослужбовців вашого батальйону високими державними нагородами. Як відбувалася процедура подання найбільш достойних бійців вашого підрозділу для нагородження?

Р.Д.: Відразу, як кажуть, по гарячих слідах, мені зателефонував командир бригади і наказав подати до штабу списки бійців, які відзначилися у бою під Броварами. Але обстановка після завершення бою потребувала перегрупування сил та засобів батальйону. Окрім того, негайного корегування потребували елементи бойового порядку батальйону, зокрема, необхідно було влаштувати нові вогневі засідки, оскільки старі були вже «засвічені» під час бою 10 березня. Відповідного корегування потребувала і система вогню батальйону. Тому я переконав комбрига перенести складання списків військовослужбовців для нагородження на пізніший термін і тільки наступного дня, вже після завершення всіх необхідних заходів із перегрупування сил та засобів та відповідного перевлаштування позицій, ми подали списки військовослужбовців батальйону для відзначення їх державними нагородами.

Усі військовослужбовці, кого ми подавали для нагородження, були згодом відзначені в указах Президента України. Вважаю, що наші люди заслужили високі нагороди, адже перед нами стояв наказ: «Не допустити прориву противника до Києва!» Ми виконали цей наказ. А значить, зробили свою роботу на совість...

О.Ф.: За оборону столиці України Ви отримали звання Героя України. Як нині, після присвоєння цього високого звання, оцінюєте свої дії?

Р.Д.: Розумію, що це найвища державна нагорода, але водночас чудово усвідомлюю, що це, крім того, дуже висока планка, яку в жодному разі не можна опускати. Адже звання Героя України – це насамперед велика довіра і відповідальність.

О.Ф.: Зрозумівши, що Києва їм не бачити як власних вух, росіяни здійснили «жест доброї волі»?

Р.Д.: Хіба що з нашою допомогою. (Р.Д. – сміється). Якщо серйозно, то противник зрозумів, що на даному напрямку йому «нічого не світить», і перемогти йому не вдасться, тому під натиском Сил оборони він відійшов, а згодом здійснив перегрупування та пішов на схід України...

О.Ф.: Повернімося ще раз до справді історичного бою, що відбувся 10 березня 2022 року поблизу села Скибин Броварського району, що на Київщині, коли ваш батальйон зустрів передову колону 6-го танкового полку російської армії. Кадри цього, без перебільшення, апокаліптичного побойця на трасі сполученням Київ – Чернігів облетіли тоді майже весь світ. Картинка розгрому росіян під Києвом у березні 2022 року тривалий час не сходила зі світових телевізійних екранів, газетних та журнальних шпальт та очікувано утримувалася у п'ятірці найрезонансних подій російсько-української війни. Що Ви відчували під час того насправді вікомного бою? Які почуття переповнювали Вас, коли врешті на власні очі бачили результат бойової роботи вашого підрозділу та артилерії? Адже навіть ідеальна телевізійна картинка не зможе передати усю динаміку та експресію того бою...

Р.Д.: Скажу так, що під час бою нічого не думалося. Якщо відверто, особисто мій мозок гризла лише одна думка, як зупинити просування ворога, де знайти резерви, щоб наростити сили та засоби оборони. Адже ми бачили перед собою значну кількість ворожої техніки і необхідно було приймати невідкладні заходи зі зміни бойових порядків батальйону. Оскільки ігнорування загрози, що ніс із собою ворог, могло призвести не тільки до поразки та фізичного знищення сил оборони, що були сконцентровані на цій ділянці російсько-українського фронту, а й до прориву російських танків до Броварів, де на них чекав прямиий шлях на Київ. Щоб нас охопила там радість чи ейфорія після знищення броньованої техніки, то не пригадую. Звичайно, задоволення своєю роботою було присутнє. Аякже!

Водночас мені запам'яталося «вільне полювання» під час оборони Києва, це коли наші артилерійські підрозділи у взаємодії з підрозділами БпЛА розпочали завдавати ворогу болючих точкових ударів. Ось там були цікаві моменти, пов'язані зі знищенням ворожої техніки. Коли ти на власні очі спостерігаєш точні влучання наших артилеристів, від яких палає ворожа техніка, то,

звичайно, отримуєш задоволення від того. Адже влучна стрільба – це ознака зростання рівня взаємодії та навченості і, зрештою, професійності цих підрозділів.

А ще ми раділи зростанню кількості розрахунків БпЛА, що почали з'являтися у нашій бригаді. Адже на момент повномасштабного вторгнення у штаті механізованого батальйону був лише один розрахунок, який забезпечував функціонування БпЛА. Вже згодом кожна наша рота розжилася на свого безпілотника, а головне, у підрозділі з'явилися штатні розрахунки, які здійснювали розвідку та корегування вогню артилерії. І коли кількість розпочала переростати в якість, а це, у свою чергу, вплинуло на результативність бойової роботи підрозділів, то звичайно, це не могло нас тоді не тішити.

А згодом з'явився навіть такий підрозділ аеророзвідки, як «Очі». Він діяв у режимі реального часу і виводив усе, що відбувається на передку, безпосередньо на спостережний командний пункт батальйону та бригади, що дозволяло комбатам та комбригам, а також артилерійським командирам спостерігати за діями ворога та завдавати йому ураження. Звичайно, це удосконалило нашу роботу, адже відтепер не оператор БпЛА передавав на позиції координати розривів снарядів, а безпосередньо командир артилерійського підрозділу, що завдає вогневого ураження ворогу. Тобто була ліквідована зайва ланка комунікації, що пришвидшило проходження відповідних команд та розпоряджень.

Треба сказати, що з кожним днем ми за допомогою сучасних технічних засобів та нового озброєння нарощували свої спроможності та зміцнювали оборону. Візьміть хоча б той же Starlink²¹. Так, мова йде про глобальну супутникову систему, що надає доступ до ширококутового Інтернету у будь-якій точці планети. Так ось, якщо у розрахунок, який обслуговує БпЛА, не буде ось цього самого Starlink, про ефективність та результативність дій артилерії можна буде забути. Адже доступ до ширококутового Інтернету дозволяв нам вивести зображення на монітор та спостерігати за полем бою у режимі онлайн

²¹ Проєкт американської компанії SpaceX щодо розроблення високопродуктивної супутникової платформи для виготовлення супутників зв'язку та запусків великої їх кількості у космос. Система надає доступ до ширококутового Інтернету у будь-якій точці планети. Назва «Starlink» взята із роману Дж. Гріна «Провина зірок».

й вражати ворожі цілі. Уявіть тепер, що було б, якби у нас його не було! Можна лише здогадатися, що нашим розрахункам довелося б вдатися просто до дідівського способу спостереження та

корегування вогню артилерії за допомогою звичайної радіостанції та бінокля...

*Національний університет оборони України
31 січня 2023 року.*

Oleksandr FYL

PhD of Historical Sciences

The National Defence University of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0662-8654>

“THE SUPPORT FROM LOCALS WAS JUST OUTSTANDING...”: THE INTERVIEW WITH ROMAN DARMOHRAI, HERO OF UKRAINE

Firsthand testimony is an essential part of the national paradigm of historical studies, and publication of such interviews is an integral part of the general campaign of the collecting of historical information from participants of events, that facilitates deeper understanding and detailed study of historical events.

The Battle for Kyiv became the key event of the russian invasion of Ukraine. Our interviewer witnessed the episode of this battle – the hostilities, that took place on the territory of Brovary district of Kyiv region. Russians intended to capture Kyiv on the first day of invasion. In order to surround and block Ukrainian capital, their troops advanced from several directions at once. Invaders tried to make their path through Brovary district to reach Kyiv.

On March 9, 2022, russian troops started an offensive on Brovary direction. The battle took place near the Skybyn village, on the section of road M-01 (Kyiv – Chernihiv). It was there that the fighters of the 72nd separate mechanized brigade named after the Black Zaporozhians, “Azov Kyiv” of the Special Operations Forces, and territorial defence brigades formed by local volunteers distinguished themselves. According to participants and eyewitnesses of the Brovary defence, the tank battle that took place in those March days was the largest tank and artillery confrontation since the Second World War in Europe. Among them was the commander of the 3rd mechanized battalion of the 72nd separate mechanized brigade major Roman Darmohrai. In August 2022, “Forbes”, as part of “30 under 30” project, recognized him among the people who protect us today and will win Victory tomorrow, who will build a new Ukraine in future.

Keywords: *oral history, war memoirs, russian invasion, defence of Kyiv, Ground Forces, 72nd separate mechanized brigade, tactical art, Roman Darmohrai.*